

Nya stigar

”Fem meter mellan karlarna” hojtades det på stridsövningarna då jag gjorde värnplikten i Dragsvik. Nu är den rekommenderade distansen mellan medborgarna två meter, men förra veckoslutet var det svårt att följa ordern när alla rusade samtidigt ut i vårsolen. Vi valde därför alla de sidospår som kunde hittas i Hertonäs skogar och fint restaurerade 50-talskvarter.

Mödan var värt sitt pris och förde tankar till det engelska begreppet ”path dependence”, som inte har någon vettig svensk översättning. ”Stigberoende” låter som Google Translate men ni förstår vad jag menar. Institutioner, samhällen eller hela kulturer tenderar att växa och utvecklas i en viss riktning fortsätter på samma spår så långt det räcker.

Men så kommer naturkatastrofen, revolutionen, ockupationen, pandemin eller hungersnöden. Och tyvärr är ordspråket ”en olycka kommer sällan ensam” ingen skröna. Ändå tycks vissa samhällen och kulturer klara sig bättre ur knipan än andra. På längre sikt kan de rent av gynnas av eländet. Nöden driver fram modiga beslut som man inte klarat av att göra tidigare men blir nyckeln till framgång och lycka.

Finlands 1900-talshistoria erbjuder många drastiska exempel på det här. Rösträttsreformen 1906, självständighetsförklaringen, jordreformerna efter världskriget, vapenbrödraskapet med Tyskland, förlikningen med Sovjetunionen och anslutning till EU. Alla dessa beslut fattades efter att en större kris eller katastrof hade drabbat stora delar av Europa eller världen.

Vi kan inte veta om Finland kommer på fötter lika bra denna gång. Men det förefaller att finnas ett mönster i hur finländarna hanterar sina motgångar och tragedier. Man har hållit ögonen öppna och aktivt sökt sig säkrare rutter genom de törnbeströdda landskapen. Det vill säga hittat nya stigar som fört samhället framåt och uppåt. Kanske man vid sidan av stigberoendet också borde tala om att vissa samhällen är bättre stigfinnare.

Ändå vore det oärligt att påstå de nordiska länderna har klarat sig bättre än andra nationer enbart på grund sin förnyelseförmåga. Min danske historikerkollega Uffe Østergård har poängterat att de nordiska framgångarna på 1900-talet i mycket har sammanhängt med ländernas geografiska läge. Finlands geografiska position har varit mera labilt, men i jämförelse med Baltikum eller Polen kom vi onekligen lättare undan.

En motsvarande självreflektion är av nöden även på individnivå. Hur vi hittar vår väg och våra nya stigar beror i hög grad också på var och hur vi har inlett färden. När jag för drygt två decennier började som kolumnist på HBL:s Idag-spalt stod Finland på randen av det mest lyckosamma årtiondet i landets historia. Det var en tursam start också för mig som kolumnist.

Men nu är tiden är mogen för mig överlåta pinnen till följande stafettlöpare. Mina bästa läsare, tro dock inte att ni härmed blir av med mig. Det finns alltid böcker att recensera och världshändelser som måste kommenteras av en snusförnuftig professor. Nya stigar är redan i sikte!

Henrik Meinander, HBL 8.4.2020